

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” ALBA IULIA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOLOGIE

TEZĂ DE DOCTORAT

**TEATRUL *MIHAI EMINESCU* DIN ORAVIȚA
MONOGRAFIE**

-REZUMAT-

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. Constantin Cubleşan

Doctorand:

Prof. Ilin Adriana

Alba Iulia

2014

TEATRUL *MIHAI EMINESCU* DIN ORAVIȚA
MONOGRAFIE

-REZUMAT-

CUPRINS

Introducere.....	p. 4
I. Preocupări pentru un edificiu teatral și pentru spectacolul de teatru românesc în perioada 1730-1817.....	p.30
1.Crearea elitei culturale locale prin cultivarea spectacolului de teatru și muzică.....	p.30
1.1. Spectacolul de teatru.....	p.30
1. 1. 1. Trupe de teatru profesionist din Europa.....	p.30
1. 1. 2. Diletanții și întreținerea pasiunii pentru arta teatrului.....	p.36
1. 2. Spectacolele muzicale între 1720-1817.....	p.40
1. 2. 1. Profesiștii în muzică prezenți în Oravița.....	p.40
1. 2. 2. Diletanții în muzică în intervalul 1720-1817.....	p.41
2. Spectacolul teatral și muzical în mediile românești și în contextul cultivării ideii de a se ridica un edificiu cultural în Oravița.....	p.44
II. Teatrul Vechi Mihai Eminescu din Oravița.....	p.47
1. De ce un edificiu teatral în Oravița?.....	p.47
2. Influențe ale barocului târziu (barocul vienez) în cotidianul habitatului Oravița.....	p.51
3. Clădirea actualului monument de istorie și arhitectură Teatru Vechi Mihai Eminescu - copie a Burgtheaterului din Viena-.....	p.52
III. O scurtă istorie a primului edificiu teatral din spațiul cultural românesc.....	p.59
1. Teatrul european pe scena din Oravița.....	p.59
1. 1. Anticiparea edificiului și inaugurarea lui la 1817.....	p.59
1. 2. Trupele profesioniste de teatru din Europa în turneu la Oravița.....	p.63
1. 3. Spectacolul diletanților locali pe scena teatrului.....	p.107
1. 4. Muzica ansamblurilor profesioniste pe scena teatrului din Oravița....	p.135

1. 5. Spectacolele muzicale și ansamblurile diletanților.....	p.138
2. Teatrul românesc pe scena din Oravita între anii 1817-1950.....	p.140
3. Eminescu la Oravița.....	p.145
4. Enescu la Oravița.	p.151
5. Confluentele artelor din contemporanitate.....	p. 153
IV.Concluzii.....	p.156
V.Bibliografie.....	p.160
VI.Anexe.....	p. 177

REZUMAT

Un argument esențial prin care temeiurile multiculturalismului european își au puncte de plecare în provincia dintre Mureș, Tisa și Dunăre este și Teatrul Vechi Mihai Eminescu de la Oravița, ridicat în intervalul 1815-1816, inaugurat la 1817, în prezența familiei imperiale de la Viena și fiind, astăzi, cel dintâi edificiu stabil, nu improvizat, ridicat prin efortul comunității locale și având de la temelie o astfel de destinație: să găzduiască montări de spectacole, de teatru și de muzică.

În teza încerc să dezvolt nu doar demonstrațiile acestei tipologii a multiculturalismului european, care fundamentează și azi activismul unor organisme și instituții ale Uniunii Europene, ci să completez istoria pozitivistă din derularea evenimentială a cronicii instituției, de la fondare și până în anii noștri. Am precizat argumente atestând preocupările constante ale comunității locale, mai ales după Tratatul de la Passarowitz, din 1718, când Banatul este integrat hărții politice a Vienei, preocupări pentru a cultiva arta spectacolului cu mult înainte de dobândirea unei clădiri specifice genului. În așa fel încât să dovedesc că astfel de preocupări anticipează concretizarea ideii, la 1817, în paralel cu maturizarea unei elite locale, cu nimic mai prejos mentalității active și conștiinței culturale a elitei din orașul imperial. Modelul social-economic autohton, românesc, alături de efectele colonizărilor oficiale din vremea împăraților Carol VI, Maria Therezia și Iosif II, au creat o nouă mentalitate economic-administrativă în provincia bănățeană. Dar, pe lângă instituția funcționarului austriac, atât de definitorie pentru contextul organizărilor economiei, vieții sociale și administrării Banatului, s-a creat și noua elită a provinciei. Aceasta a marcat un model al continuităților, noua mentalitate culturală, la început un decalc vienez. Iar în Oravița, reședință a Banatului Montan, devine prioritară urgența construirii unui edificiu teatral.

Sub influența marilor culturi europene, continentul fiind prezent prin numeroase trupe de teatru și muzicale alcătuite din actori și protagoniști profesioniști, se derulează în mod constant întreținerea ideii de a se ridica o clădire menită să găzduiască montări dramatice și muzicale. De exemplu, în 1732, baronul von Hechengarten, trimisul Vienei pentru a coordona activitățile Trezoreriei și ale Căpitanatului Montanistic (minier),

plătește o trupă din Schwaz să joace piese scurte de teatru și secvențe muzicale din operele în salonul locuinței sale.

Diletanții în muzică în intervalul 1720 – 1817 vor completa și ei tabloul veridic al contractul mentalului autohton cu muzica. Ca și în cazul ludicului teatral, ispitirile muzicii și apetitul publicului meloman au determinat conturarea unor grupusculă în preocuparea cărora interpretarea muzicii și dorința organizării unor spectacole cu public fac parte din cotidianul proiectelor. Destule conferințe muzicale, pliate pe serate ale melomanilor, populează întreg intervalul până la ridicarea teatrului, în 1817 și înmulțesc exemplele interesului pentru compozitorii și interpreții francezi ai timpului. Comunități muzicale puternice precum un grup de interpreți care provoacă spectatorul orăvițean, virtuozii au în repertoriul lor muzica Europei și muzica lumii.

Așadar, pentru a demonstra tocmai europenitatea mentalității culturale locale cronică spectacolelor definește o stare de sine pentru un oraș și un ținut, Țara Carașului, atât de predispuse, prin natura viguroasă și sufletul cald al autohtonilor români multiculturalismului activ.

Teatrul Vechi, intrat în activitate în octombrie 1817, a avut europenitatea sa prin statutul de gazdă al unor trupe și ansambluri venite din țări ale Europei să susțină spectacole pe scena aceasta. Dar a servit în aceeași măsură cultivării limbii române fiindcă, înainte de 1918, dar mai ales după 1918, sunt prezente trupe și societăți dramatice venite de peste tot, din provinciile locuite de români. Orașul este o fortăreață economică dar și o cetate a luminilor cultural-artistice, un habitat în care Teatrul Vechi Mihai Eminescu, așa cum este intitulăția lui astăzi, reprezintă simbolul și garanția, instituția care construiește reclama zonei întregi.

Instituția are denumirea oficială de Orawitzaer Burgtheater, în intervalul 1817-1918, Teatrul Comunal, între 1919-1938, Teatrul Orășenesc Oravița, între 1939-1956. Prin Hotărârea Consiliului de Miniștri 1369 din 1957, clădirea este integrată listei naționale a monumentelor de istorie, artă și arhitectură cu denumirea oficială de Teatrul Vechi Mihai Eminescu. Din anul 2012 dobândește oficializarea denumirii de Centrul Cultural Teatrul Vechi Mihai Eminescu.

Ansamblul elementelor artistice se păstrează intacte până astăzi și mărturisește prioritatea clădirii, prima de acest gen din spațiul culturii române actuale, în vreme ce

vechile clădiri și scene improvizate din Sibiu, Oradea, Arad s-au modificat radical ori au alt sediu. Teatrul Vechi din Oravița nu s-a modificat de la inaugurarea sa, nici la exterior și nici în organizarea interioară a spațiilor. Farmecul baroc al Teatrului Vechi din Oravița îl conferă decorațiunile din sala de spectacole și ansamblul de artă aplicată, butaforia, consacrand argumentele și replica argumentelor privind un monument de istorie culturală realizat în stilul barocului vienez. Toate concluziile converg spre originalitatea reprezentărilor și dezvoltă impresia puternică pe care *Burgtheater*-ul din Oravița o impune din 1817 și până astăzi.

Turneele marilor trupe din fostul imperiu sau din punctele cardinale continentale au adus spiritul Europei pe scena Teatrului Vechi. Trupele românești, începând cu acelea din România Vechiului Regat, au consolidat orgoliul și conștiința națională autohtonă. Dramaturgia europeană și universală, dramaturgia românească își află o largă reprezentare în repertoriile acestor trupe, teatrul de la Oravița depășindu-și cu mult nuanța deștelenitoare a oricărei astfel de instituții într-o geografie zonală. Trupele profesioniste sau acelea ale diletanților au întreținut gustul pentru arta spectacolului, montările și spectatorii lor au anticipat inter-relaționări axiologice restaurând de fiecare dată, cu fiecare generație, regula continuităților.

Analiza, pe detalii, privind contribuția fiecărei trupe, echipe, fiecărui ansamblu, la cronică repertoriului general, am făcut-o tocmai pentru a întări demonstrația că nu se poate desprinde din istoria orașului, a provinciei, a acestui colț de Mitteleuropa, Europa Centrală, nici măcar o filă care să nu poarte amprenta instituției de la Oravița. Montările diletanților locali aparținând etniilor conlocuitoare în acest habitat au adus și ele demonstrația unui multiculturalism activ. Asociațiile au avut montări de succes și au impus o conștiință culturală și o mentalitate cultural-artistică aparte, cu mult peste cota obișnuitului, în acest colț de geografie mitteleuropeană. Actorii au fost mesagerii limbilor în care și-au prezentat montările, producțiile, comuniunea cu spectatorii acestor reprezentații întărind interrelaționările de mentalitate și cultivând conștiința etnică la confluența cu ideea de Europa și de european.

Lucrurile pot fi definite ca emancipare de inhibiția perceptivă a locuitorului Europei de est și centrale, dezvoltare a circulației ideilor dintr-o parte în alta a continentului prin spectacolul de teatru și de muzică, asumare verticalizată, adesea chiar radicală, a voinței

de exprimare cultural-artistică într-un program, cum ar fi cazul românesc, de emancipări generale, construite pe cei trei piloni: unitate, independență, viață cultural-religioasă comună. Eminescu, la 1868, Enescu, la 1931, Francisc I la 1817, Carol II la 1933, Arany Janos și Octavian Goga, Jokai Mor și Lucian Blaga, S. Fenyes și Dimitrie Gusti, L. Kossuth și Ionel Brătianu, ca să recurgem la câteva exemple, consacră, de-o parte și de alta a bornei cronologice 1918, spiritul cultural activ sub protecția inconfundabilă a acestui simbol care este și azi teatrul din Oravița.

Spectacolele din cadrul turneelor organizate în Banatul cărășan și în Oravița de către *ansamblurile teatrale din România Vechiul Regat* sunt importante pentru consolidarea mentalului autohton, pentru alimentarea spiritului și conștiinței etnice românești, mereu în competiție cu etnicitatea alogenă alimentată și sprijinită pe canalele politicii oficiale. Pe linia acestor deziderate cultural-naționale se înscrie turneul organizat pe itinerarul ardeleano-bănățean, început la Brașov și încheiat la Oravița, de *Societatea Dramatică a Artiștilor Superiori din București*, condusă de *Mihail Pascaly*. la *finele lui august 1868*, fiind evenimentul care-l aduce pe Eminescu în Banatul Montan și pe scena de la Oravița.

Cel mai impunător între evenimentele genului muzical găzduite de scena orăvițeană în perioada interbelică rămâne concertul extraordinar de vioară susținut la *5 noiembrie 1931* de *George Enescu*, prietenul profesorului și componistului Karl Kanz din Oravița, acompaniat de virtuozul *N. Caravia*.

După 1918, trecutul acesta de europenitate masivă a alimentat un orgoliu firesc și reprezentațiile, majoritar românești, au consacrat un specific al multiculturalismului, aici. De la fondarea sa, teatrul din Oravița a reprezentat sinteza asociaționismului cultural din Oravița, din a doua jumătate a secolului XVIII și până astăzi. Se poate vorbi de un veritabil nucleu coordonator al dinamicilor vieții cultural-artistice de aici fiindcă, an de an, prin activitățile sale de anvergură europeană, faima instituției a depășit hotarele provinciei și ale acestui colț de Europa. E un „Templu al Artelor”, cum îl definea regretatul universitar timișorean Eugen Todoran, un apropiat al Oraviței și al grupării, o vreme președintele de onoare al Clubului Intelectualilor din Oravița, după 1990.

Edificiu și instituție, Teatrul Vechi a găzduit spectacole de dramaturgie dar și montări muzicale. Nu au lipsit manifestări din domenii conexe precum spectacole de

declamațiuni din lirica lumii, conferințe tematice cu prilejul unor congrese, colocvii, festivaluri, întâlniri cu personalități ale vieții politice dintr-o epocă sau alta, lideri ai scrisului literar și ai cercetării științifice. În antracul spectacolelor teatrale susținute de trupe profesioniste, venite din toată geografia europeană se produc diletanți locali recitând poezii din creația unor scriitori de marcă ai literaturii lumii, se prezintă conferințe de popularizare a artei spectacolului. Uneori, teatrul e punctul de convergență al unor manifestări cu caracter festiv, omagiiind folclorul, tradițiile zonei prin conduct etnografic, carnaval de sezon, expoziții de arte plastice, expoziții muzeale temporare.

Activitățile trupelor de diletanți locali presupun o dezvoltare largă a preocupărilor culturale conexe. Grupările funcționează ca adevărate locuri de întâlnire a artelor, se poartă dezbateri pe teme culturale urgente, sunt abordări legate de genuri artistice. Teatrul Vechi a fost și locul de întâlnire al tuturor generațiilor de vârstă și creație pasivă ori activă. Diletanții elevi sau diletanții maturi au montat spectacole impresionante prin selecția făcută autorilor jucați dar și prin jocul actorilor.

După 1918 avem și încercări de a iniția un Teatru de Marionete iar după 1940 aici își are sediul o echipă a Teatrului de Păpuși din Oravița. Tot după 1950 e o continuitate masivă în activitatea Teatrului Popular Oravița, în aceea a Orchestrei de Cameră a Școlii de Muzică și Arte Plastice. Au turnee teatrele profesioniste din Timișoara și Reșița iar cel din Reșița are stagiune permanentă câteva perioade.

Trupa de teatru, în coordonarea lui Nia Petre Chirișescu obține lauri, în fiecare an de activitate, la manifestări de anvergură zonală sau națională. Ansamblul muzical are concerte la sediu și în turnee bănățene, pictorii, filateliștii, numismații, colecționarii de maximafilie au conferințe, colocvii, congrese aici, în spațiile Teatrului Vechi. Funcționează și un Cineclub cu bune rezultate în plan național și internațional, un Club al Speologilor, cenacluri literare, cercuri de inițiere în teatru și arta spectacolului.

Se poate redacta o nouă carte privitor la aceste triumfuri culturale și artistice pe care le consacră, ca simbol providențial, Teatrul Vechi Mihai Eminescu din Oravița. Voci autorizate, condeie redutabile, personalități remarcabile ale discursului istoriografic, au întărit, prin opinia lor, fie elementele de originalitate artistică a edificiului, cu prioritățile sale în cultura românească sau a Europei Centrale, fie plusul de europenitate prin care spectacolele montate au îngăduit pătrunderea câștigurilor axiologice ale culturii

continentale în spațiul românesc. Lucrarea a reluat parcursul bibliografic al întregii problematice dar am încercat să aducem la zi informația istorică în legătură cu edificiul teatral din Oravița, să desprind din multitudinea de opinii pe acelea care vor rezista în timp, să completez cu propriile opinii un subiect de cultură românească și europeană. Totodată am încercat să recuperez pentru circuitul cercetării științifice informații din izvoare inedite într-un demers care să consacre efortul completării istoriei edificiului cu acele argumente și demonstrații de continuitate culturală activă concentrate în miracolul unui fragment din marea sinteză cultural-spirituală românească.

Confluența artelor pe scena sa este, însă, mai presus de simbolici aleatorii, acest element de solidarizare culturală și artistică a conferit o durabilitate aparte edificiului în conștiința contemporanilor și-i asigură fundamentele istoriei sale de mâine.

V. Bibliografie

1. Bibliografie generală

ANGELESCU, I. N., *Histoire économique des roumaine*, Geneve, 1920,
(*separatum*)

ARIES, Philippe, *L'histoire des mentalites*, Paris, 1973

ARDELEANU, Ion, *Raportul dintre istoria națională și istoria locală*, în
„Cumidava”, Brașov, III, 1969

BREAZU, Ion, *Literatura Transilvaniei*, București, 1944

BRICKMANN, E. A. , *Kunst des Barocks und Rokoko*, Berlin, 1925

BUNEA, Augustin, *.Statistica românilor din Transilvania în anul 1750*, în
„Transilvania”, Sibiu, XXX, nr. 9, 1901

CĂLINESCU, George, *Istoria literaturii române de la origini și până în prezent*,
ediție de Al. Piru, București, Editura Minerva, 1982

CHARPENTRAT, Pierre, *Baroque*, Fribourg, 1964

CIOBANU, Victor,, *Statistica românilor din Ardeal făcută de administrația
austriacă la anul 1760-1762*, Cluj, 1926, 87 p.,*passim* (extras din „Anuarul Institutului de
Istorie Națională”, III, Cluj, 1924 – 1925)

CIORĂNESCU, Alexandru , *Barocul sau descoperirea dramei*, Cluj-Napoca,
1980

CROCE, Benedetto, *Der Begriff der Barok*, Zürich, 1925

Idem, *Storia dell eta barocca*, Bari, 1943

CUBLEȘAN, Constantin, *Dicționarul personajelor din teatrul lui Lucian Blaga*,
Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2005

CZOERNIG, E., *Etnographie der Oester-reichischen Monarchie*, II, Wien,
1857

DESONAY, Fernand, *Baroque et baroquisme*, în „Bibliothèque d'Humanisme et
Renaissance”, XI, 1949

DAN, Mihail, TEODOR, Pompiliu, RĂDUȚIU, Aurel, *Ideea de unitate a poporului român oglindită în istoriografie*, în „Anuarul Institutului de Istorie Cluj”, XI, 1968

DIAZ PLAJA, G., *El espíritu del barroco*, Barcelona, 1940

***, *Enciclopedia României, I-II*, 1938

***, *Enciclopedia dello spettacolo*, Roma, VIII, 1961

FOTINO, George, *Contribution à l'étude des origines de l'ancien droit coutumier roumaine*, Paris, 1926

GEORGESCU, M., *Reforme agrare. Principii și metode în legiunile românești și străine*, București, 1943

GLIMAN, ST., *Baroque Ideology*, în „Symposium”, I, 1946

GYÖRFFY, I., *Magyar népi himzések I. A cifraszür*, Budapest, 1930

HATZFELD, Helmut, *Estudios sobre el barroco*, Madrid, 1966

HAUSENSTEIN, Wilhelm, *Geist der Barock*, München, 1924

HOCKE, G. R., *Die Welt als Labyrinth. Manie in der europäischen Kunst*, Hamburg, 1957

ILIN, Adriana, BOTA, Ionel, *Idee națională și identitate lingvistică la românii din Banatul istoric. Cazul Oravița, Reșița*, Editura TIM, 2012

***, *Istoria României, I*, București, Editura Academiei, 1960

Ibidem, II, 1962

Ibidem, III, 1964

JAKO, Zsigmond, *A gyálui vártartomány urbariumai*, Cluj, 1944

KÖVARY, L., *Erdélyország Sztátistikája*, Kolozsvár, 1844, p. 92-93

LUPAȘ, I., *Contribuțiuni la istoria românilor ardeleni, 1780-1792. Cu 84 acte și documente inedite, culese din arhivele din Viena, Budapesta, Sibiu și Brașov*, în „Analele Academiei Române”, Memoriile Secțiunii Istorice, seria 2, tom XXXVII, 1914-1915, p. 607-813

MAASS, F., *Der Josephinismus*, Vienne, II, s. a.

MAGHIAR, N., OLTEANU, St., *Din istoria mineritului în România*, București, 1970

- METEȘ, Ștefan, *Viața agrară, economică a românilor din Ardeal și Ungaria*, I, București, 1921
- NICHICIU, Traian, *Cărțile funduare din Ardeal*, Cluj, 1931
- MAKSAI, E., *A magyar fálu középkori településrendje*, Budapest, 1971
- MANDROU, Robert, *Le baroque européen: mentalité pathétique et révolution sociale*, în „Annales”, Paris, nr. 5, 1969
- Idem*, *L’histoire des mentalités*, în „Encyclopedia Universalis”, Paris, VIII, 1968
- ***, *Manierismo, Barocco, Rococo: concetti e termini*. Convegno Internazionale di Roma, 1960, Roma, Accademia dei Lincei, 1962
- MERUȚIU, Vasile, *Județele din Ardeal și din Maramureș până în Banat. Evoluția teritorială*, în „Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj”, V, 1929-1930
- NAUMAN, F., *Mitteleuropa*, 1916
- NICOARĂ, Simona, *Spre o istorie a profuziunilor: imaginarul social*, în „Vatra”, Târgu Mureș, XXVIII, nr. 2 (347), februarie 2000
- OALLDE, Petru, *Lupta pentru limbă românească în Banat*, Timișoara, Editura Facla, 1983
- PAPU, Edgard, *Barocul ca tip de existență*, București, 1977
- PIPPIDI, Andrei, *Hommes et idées du Sud-Est-éuropéen à l’aube de l’âge moderne*, București- Paris, Editura Academiei et Editions du CNRS, 1980
- POPA, Mircea, *Tectonica genurilor literare*, București, Editura Cartea Românească, 1980
- POPESCU, Alexandru, *Relații româno-austriece*, Iași, Institutul European, 1998
- RAD, Ilie, *Cum se scrie un text științific. Disciplinele umaniste*, Iași, Editura Polirom, 2008
- RADOSAV, Doru, *Arătarea împăratului. Intrările imperiale în Transilvania și Banat (sec. XVIII-XIX). Discurs și reprezentare*, Cluj-Napoca, Editura Dacia și Presa Universitară Clujeană, 2002
- SABĂU, V., *Evoluția economiei forestiere în România*, București, 1946
- SCHONE, A., *Das Zeitalter des Barocks. Texte und Zeugnisse*, München, 1963

SEBILLOT, P., *Les travaux public et les mines dans les traditions de tous les pays*, Paris, 1894

TAPIE, Victor L., *Le baroque et le classicisme*, Paris, 1957

***, *Titulare Dacicum quo omnes omnivum dicasteriarum et officiorum tam provincialium, ad militarium, quam cameralium, atque ecclesiasticorum favorum tituli distincte exhibentur et quidem partium normam ac formam titularis calendarii I. Apostolici regnis Hungariae imitans*, Cibinia, Typographia Publica, 1767

TRAUGOTT, Christian, *Anleitung zur Bergbaukunst nach ihrer Theorie und Ausübung nebst einer Abhandlung von den Grund sätzen der Kameralwissenschaft*, Wien, 1773

TRUEBLOOD, A. S., *The baroque: premises and problemes*, în „Hispanic Revue”, Madrid, XXXV, 1967

***, *Uj Lexikon*, II, Budapest, 1936, p. 131-136

VANICEK, Frantisek, *Spezialgeschichte der Militärgrenze*, 1875, II

VĂRĂDEANU, Vasile, *Monumente bisericești și culturale din zona Oraviței*, precuvântare de Nicolae, Mitropolitul Banatului, Timișoara, Editura Mitropoliei Banatului, 1981

VĂRĂDEANU, Vasile, *Cântecul la el acasă*, Timișoara, Editura Mitropoliei Banatului, 1985

VERNON, P. H. E., *La structure des aptitudes humaines*, Paris, Presse Universitaire de France, 1964

WELLEK, Rene., *Renaissance-und Barock-Synaesthesia*, în „Deutsche Vierteljahresschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte”, Berlin, II, 1924

WELLEK, R., *The parallelism between literature and the arts*, în „The English Institute Annual „New York”, Columbia University Press, 1942

WEHLER, H. (coordonator), *Geschichte und Ökonomie*, 1973

WILKINSON, L. P. ,*The baroque spirit in ancient art and literature*, în, „Essays by divers hands, being the transaction of the Royal Society of Literature”, London, XXV, 1950

WINTER, Edward, *Der Josefinismus und seine Geschichte*, Brünn, 1943

WOLFFLIN, L. , *Kunstgeschichtliche grundbegriffe*, 1915.

ZIEGLAUER, F., *Die politische Reform bewegung in Siebenbürgen in der zeit Joseph-s II und Leopold II*, Viena, 1881.

2. Bibliografie analitică

2. 1 . Provincia

BIROU, Virgil, *Năzuințe și realizări. Etape din vi/e/ața culturală bănățeană*, Timișoara, Editura Institutului Social Banat-Crișana, 1941

Idem, *Drumuri și popasuri bănățene*, București, Editura pentru Literatură, 1962

BOCȘAN, Nicolae, *Imaginea Europei în cultura iluministă a românilor bănățeni*, în „Banatica”, Reșița, II, 12, 1993

BORN, Ignacz von, *Briefe über Mineralogische Gegenstände auf seine Reise durch das Temesvarer Bannat, Siebenbürgen, Ober-und Nieder-Ungarn, an den Herausgeber der selben Johann Jacob Ferber, Mitglied der Königl. Grossherzögl. Akademie der Wissenschaften zu Sienna, und der Ackerbau-Gesselschaft zu Vicenza und zu Florenz geschrieben*, Frankfurt und Leipzig, 1774

BOTA, Ionel, *Banatul sau argumentul Provinciei la tentația universalistă a culturii române*, în „Paralela 45”, Timișoara, 16 octombrie 1995

DRAGOMIR, Silviu, *Le Banat Roumain*, Sibiu, 1944

CONSTANTINI-ORĂVIȚEANU, Dimitrie, *Scurtă deducere a istoriei vest și ost romanilor*

DOBRESCU, Nicolae, *Câteva date istorice din arhivele vieneze privitoare la Banat și românii bănățeni*, în „Transilvania”, Sibiu, nr. 2, 1905, p. 137-145

ILIE, Gheorghe *Colonizările în Banat în secolele XVIII-XIX*, în „Analele Banatului”, Timișoara, III, aprilie-iunie 1929

***, *Istoria României*, III, București, Editura Academiei, 1964

EHRLER, Johann Jakob, *Banatul de la origini până acum – 1774*, prefață, traducere și note de Costin Feneșan, Timișoara, Editura Facla, 1982

FENEȘAN, Costin, *Kolonisation des Banater Berglands im 18. Jahrhundert*, în „Forschungen zur Volkskund Landeskunde”, 22, nr. 2, 1979

***, *Geschichte der Banater*, Wien, 1857

GRÄF, Rudolf, *Daten über den Siebenbürgischen und Banatischen Bergbau bis zu Borns zeiten*, în „Banatica”, Reșița, 13, II, 1995, p. 57-70

Idem, *Domeniul bănățean al StEG (1855-1920)*, Reșița, Editura Banatica, 1997

GRISELINI, Francisc, *Încercare de istorie politică și naturală a Banatului Timișoarei*, Timișoara, Editura Facla, 1984

GROFȘOREANU, Cornel, *Banatul de altădată și de totdeauna. Sinteza problemelor istorice și social-politice*, Timișoara, 1946

***, *Handbuch der Woywodschaft Serbien und des Temeser Banater Sämmt. Der Militärgranze. Für das Jahre 1854*, Temeswar, 1855

HAUFE, D., *Despre semnificația istorică și demografică a Banatului*, în „Revista Institutului Social Banat-Crișana”, Timișoara, IV, nr. 14, 1936

IORGA, Nicolae, *Istoria românilor prin călători*, ediție de A. Anghelescu, București, Editura Eminescu, 1981
Idem, *Idem*, „Trei călători în țările românești: Caronni, Rey, Kunisch și originea „Luceafărului” lui Eminescu”, în *Memoriile Secțiunii Istorice*, seria III, tom V, 1926, p. 143-158

Idem, *Privești bănățene*, în „Revista Fundațiilor Regale”, București, VII, nr. 11, 1 noiembrie 1939

JORDAN, S., *Die Kaiserliche Wirtschaftspolitik im Banat im 18 Jahrhundert*, München, 1969

KLIMA, I. H., *Die Union der Siebenbürgen, Rumänien und der Wiener Staatsrat im thesesianischen zeitalter*, în „Südöst Forschungen”, VI, 1941, p. 249-256

KRANZ, L. M., *Die K. K. Militärgrenze der Grundgesetze. Ein Kulturhistorische Skizzewerfasst zusammengestellt und erlantert von (...)*, Wien, 1861

LALESCU, Traian, *La problème ethnographique du Banat*, (1919) *separatum*

MARTONNE, Emmanuel., *La question du Banat*, Paris, 1919

- MARSIGLI, L. Fernando, *Danubius Pannonico-Mysicus observationis geographicis, astronomicis perlustratus*, I, Haga, 1726; II, Amsterdam, 1726
- MILLEKER, Felix, *Der Anfang der Einwanderungen Deutsch ins Banat, 1716-1724*, Werschetz, 1939
- Idem*, *Geschichte der Banater Militärgrenze, 1764-1873*, Panciova, 1926
- MOLIN, R., *Moșii Banatului*, Timișoara, 1928
- MUNTEANU, Vasile, *Contribuții la istoria Banatului*, Timișoara, 1990
- PETEANU, Aurel E., *Banatul pitoresc. Impresii și reflecții, I*, Lugoj, Tipografia Corvin, Lugoj, 1940
- POPA, T. , *Banatul de altădată*, Timișoara, 1944
- PRODAN, David, *Reglementări urbariale din Banat, de la 1780*, în „Anuarul Institutului de Istorie”, Cluj, XII, 1969, p. 295-322
- ROMANESCU, M., *Cantemir, Montesquieu și Marsigli*, în volumul *Omagiu lui Constantin C. Giurescu*, București, 1944, p. 413-434
- SCHMIDT, FR. A., *Chronologisch-systematische Sammlung der Berggesetze der Königsreiche Ungarn, Kroatien, Dalmatien, Slavonien und des Grossfürstenthmes Siebenbürgen, 1656-1708*, Wien, 1835
- SCHWICKER, Johann Heinrich, *Geschichte des Temeser-Banat*, Grosz-Beckerek, 1964
- SIMU, Traian, *Colonizarea șvabilor în Banat*, Timișoara, 1924
- SUCIU, I. D. , *Unitatea poporului român. Contribuții istorice bănățene*, Timișoara, Editura Facla, 1989
- ȚINTĂ, Aurel, *Colonizările habsburgice în Banat, 1716-1740*, Timișoara, Editura Facla, 1972.
- UNGUREANU, Cornel, *Imediata noastră apropiere*, Timișoara, Editura Facla, 1980
- VANICEK, Frantisek, *Spezialgeschichte der Militärgrenze*, I, Wien, 1875
- VUIA, Romulus, *Studii de etnografie și folclor*, II, ediție de M. Pop, Fl. Și I. Șerb, București, Editura Minerva, 1980
- WOLF, J., *Das Schulwesen des Temeswarer Banats im 18 Jahrhundert*, dissertation, Wien, 1935 (*separatum*).

2. 2. Ținutul

- BĂLICA, Ion, *Valea Cărașului*, în „Răzoare”, Oravița, II, nr. 11, februarie 1996
- BIROU, Virgil, *Năzuințe și realizări. Etape din viața culturală bănățeană*, Timișoara, Editura Institutului Social Banat-Crișana, 1941
- Idem*, *Oameni și locuri din Căraș*, Timișoara, Editura Astei Bănățene, 1940
- BOTA, Ionel, *Spațiul rural*, în „Foaia Oraviței”, XIV, nr. 67, 2003
- CAPIDAN, Theodor, *Les Macedo-roumaine*, București, 1943
- ***, *Căraș-Severin, monografie*, București, Editura Sport-Turism, 1981
- CONSTANTINI, Ion, *Denkschrift für die Banater Bergwerke Oravitza, Moldova, Sasca, Dognacska, Bogschan, Reșitza, und ihre Filialen mit Rücksicht auf das Gemeindewessen als Beitrag zur Geschichte dieser Bergwerke*, Timișoara, 1857
- GALFY, Iuliu, *Bartholomé Ludwig Edler von Hechengarten*, în „Echo der Vortragsreihe”, Reșița, nr. 4, 2004
- HIETZINGER, C. B. E. von, *Statistik der Militärgränze des österreichischen*, I, Wien, 1817
- HOSTINEK, Von, *Die k. k. Militär-Grenze und ihre Verwaltung*, Wien, 1861
- HROMADKA, Georg, *Scurtă cronică a Banatului Montan*, traducere, note și redactare de R. Grăf și W. Kremm, cuvânt înainte de Elke Sabiel, 1995
- ILIE, Ghenadie, *Colonizările în Banat în secolele XVIII-XIX*, în „Analele Banatului”, Timișoara, III, aprilie-iunie 1929, p. 4-17; iulie-septembrie 1929, p. 15-27
- IONIȚĂ, Vasile, *Armânii*, în „Timpul”, Reșița, III, nr. 239 (754), sâmbătă 5 decembrie 1992
- IORGA, Nicolae, *Istoria românilor prin călători*, ediție de A. Angheliescu, București, Editura Eminescu, 1981
- MOJASEVIC, M., MILLEKER, Felix, *Arthur Schott*, 1926
- MOLDOVAN, Sim. Sam., *Județul Căraș și orașul Oravița*, Oravița, Tipografia J. Kaden, 2-3 iunie 1933

Idem, Oravița de altădată și teatrul cel mai vechiu din România, Oravița, Tipografiile Orăvițene Felix Weiss (fosta C. Kehrer , fondată 1863), Progresul (fondată 1907), Iosif Kaden (fosta C. Wunder, fondată 1868), 1938

PESTY, Frigyes, Krásso vármegye története, Budapest, II, 1, 1883-1884

Idem, Oklevelek Temesvármegye és Temesvárváros, Pozson, 1896

****, Rumänische Volks erzählungen aus dem Banat, Märchen, Schwänke, Sagen, neuausgabe besorgt von Rofit, Wilhelm Brodnich und Ion Talos, București, Kriterion Verlag, 1971*

SZENTKIRALY, Zs., Az erdélyi bányaszat ismertetese, Kolosvár, 1841

PETEANU, Aurel. E., Pe Valea Carașului, în „Enciclopedia Turistică Română”, București, IX, 1942

SZENTKLARAY, Jenö, Krásso vármegye öshajdana, Budapest, Az Athenaeum irodalom és nyomdai R. T. Könyvnyomdája

****, Walachische Maerchen, herausgegeben mit einer Einleitung über das Volk der Wallachen und einem Anhang zur Erklärung der Maerchen, Stuttgart-Tübingen, I. G. Cotta'scher Verlag, 1845.*

2. 3. Orașul

BOTA, Ionel, Monografia orașului Oravița. Un caz de multiculturalitate într-un habitat românesc din Mitteleuropa, din cele mai vechi timpuri și până la 1950, volumul I, cuvânt înainte de I. Goga, postfață de Gh. Jurma, Reșița, Editura TIM, 2008

CREȚIU, Ioan, Relații ale macedo-românilor cu localitatea bănățeană Oravița, în „Românii”, Reșița, noiembrie 1995

GALFY, Iuliu, Bartholomé Ludwig Edler von Hechengarten, în „Echo der Vortragsreihe”, Reșița, nr. 4, 2004, p. 76-79

DELEANU, Marcu Mihail, Academicianul Simeon Mangiuca, Reșița, Editura Timpul, 2004

PERIANU, Dan, Gheorghe, *Macedo-românii la Oravița*, în „Semenicul”, Reșița, XXV, nr. 5-6, 1997

POPA, Victoria, *Monografia liceului Oravița*, 1973

TOPLICEANU, Traian, *Damaschin Bojincă*, Oravița, Editura ASTRA, 1933

VĂRĂDEANU, Vasile, *Monumente bisericesti și culturale din zona Oraviței*, precuvântare de Nicolae, Mitropolitul Banatului, Timișoara, Editura Mitropoliei Banatului, 1981.

2. 4. Teatrul

ALTERESCU, Simion, *Care este cea mai veche clădire de teatru din România?*, în „Studii și Cercetării de Istoria Artei”, București, VI, nr. 1, 1959

ANDREESCU, M., *Turneele lui Zaharia Bârsan în Transilvania, 1900-1913*, în „Studii și Cercetări de Istoria Artei”, seria Teatru, București, nr. 2, 1968

ARDELEANU, Petru, ȘORA, Gheorghe, *Momente din activitatea culturală a teatrului din Oravița*, în volumul *Tradiție și contemporaneitate, comunicări prezentate la sesiunile și simpozioanele organizate de Comitetul pentru Cultură și artă al Județului Caraș-Severin și de Casa Creației Populare*, Reșița, 1969

BANDU, Mircea T., *Spicuri dintr-o istorie prestigioasă*, în „Fruncea”, Timișoara, V, nr. 26, 2 octombrie 1938

BARBU, N., *Matei Millo*, București, 1963

BARCAROIU, Constantin, *Oravița*, în „Societatea de Măine”, Cluj, XV, nr. 2, aprilie-iunie 1936

BÂRSAN, Zaharia, *Teatrul românesc în Ardeal*, în volumul *Transilvania, Crișana, Banatul, Maramureșul 1918-1929, II*, București, 1929

BETTELHEIM-GABILLON, Helene, *Im Zeichen des alten Burgtheaters*, Wien, Wiener Literarische Anstalt, 1921

- BIROU, Virgil, *Ciprian Porumbescu în Banat*, în „Scrisul Bănățean”, București, VI, nr. 1, 1955
- Idem*, G. A. Petculescu, în „Tribuna”, Cluj, III, nr. 51, 17 decembrie 1959
- BOGDAN-DUICĂ, George, *Multe și mărunte despre Eminescu. III. Vara anului 1868*, în „Viața Românească”, Iași, XVI, nr. 12, 1924
- BOTA, Ionel, *Barocul și Melancolia. Contribuții la cotidianul habitatului bănățean în Mitteleuropa. Cazul Oravița*, Timișoara, Editura Marineasa, 2009
- Idem*, *Ceasuri de sărbătoare în anotimpul culturii române*, în „Timpul”, Reșița, III, nr. 201 (716), marți 13 octombrie 1992
- Idem*, *Doi prieteni ai Banatului de altădată – frații Schott*, în „Timpul”, Reșița, V, nr. 29, vineri 11 februarie 1994
- Idem*, *Eminescu și Oravița*, Reșița, Editura Timpul, 2001; ediția a II-a, 2002
- Idem*, *Enescu și Oravița*, Reșița, Editura TIM, 2011, p. 14-23
- Idem*, *Europa de acasă. Spectacolul românesc pe scena Teatrului Vechi din Oravița (1850-1918)*, în „Țară de Dor”, Oravița, nr. 6 (27), 2000
- Idem*, *Istoria Teatrului Vechi din Oravița, I, 1817-1940*, prefață de Gh. Jurma, Reșița, Editura Timpul, 2003
- Idem*, *Istoria Teatrului Vechi din Oravița, II, 1940-2000*, Reșița, Editura Timpul, 2005
- Idem*, *Istoria Teatrului Vechi din Oravița, III*, Reșița, Editura Timpul, 2007
- Idem*, *Între literatură și muzică*, în „Timpul”, Reșița, III, 75nr. 200 (715), sâmbătă 10 octombrie 1992
- Idem*, *Mărturii subiective*, în *Ibidem*
- Idem*, *175 de ani de teatru la Oravița*, în „Timpul”, Reșița, III, nr. 198 (713), joi 8 octombrie 1992
- Idem*, *Sub semnul lui Eminescu*, în „Timpul”, Reșița, III, nr. 199 (714), vineri 9 octombrie 1992
- Idem*, *Teatrul Vechi al Oraviței – un popas eminescian al anului 1868*, în „Citadela”, Ploiești, II, nr. 1-3, ianuarie-martie 1997
- Idem*, *Teatrul Vechi din Oravița. Un caz de multiculturalism european*, în „Foaia Oraviței”, XIV, nr. 67, 2003

- BOTA, Ionel, JURMA, Gheorghe., *Teatrul din Oravița*, Reșița, Editura Timpul, 1992
- BREAZU, Ion, *Matei Millo în Transilvania și Banat*, în volumul *Fraților Alexandru și Ioan Lapedatu*, București, 1936
- BUTEANU, Aurel, *Teatrul românesc în Ardeal și Banat*, Cluj, Teatrul Național, s. a.
- BUZAȘI, Ion, *Eminescu și Blajul*, București, Editura Demiurg, 1994
- CĂLIN, Petru, *Teatru și cultură la Oravița*, Reșița, 1987
- CĂLINESCU, George, *Istoria literaturii române de la origini și până în prezent*, ediție de Al. Piru, București, Editura Minerva, 1982
- CĂLINESCU, George, *Viața lui Mihai Eminescu*, 1981, ed. a II-a, Editura Libra, 1994
- CLOPOȚEL, Ion, *Efectul social al teatrului lui Zaharia Bârsan*, în „Societatea de Mâine”, Cluj, 3 mai 1925
- CREȚIU, Ioan, *Teatrul din Oravița*, în „Oravița”, I, nr. 1, noiembrie 1997
- CRÎȘAN, Ion, *Teatrul din Oravița*, Reșița, 1968
- Idem*, *Teatrul lui Alecsandri și Caragiale în Banat*, extras, Timișoara, 1969
- DEZSÖ BRAUN, *Bánsági rapszódia. Történeti képek a Bánsági zenei és szinpadj multjából*, I, 1933
- ***, *Din lumea artistică română*, în „Familia”, nr. 44, 16/28 decembrie 1868
- DIETRICH, Margret (coordonator), *Das Burgtheater und sein Publikum*, Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1976
- DOBRESCU, Victor, *Călătoriile lui Ciprian Porumbescu în Banat*, în „Banatica”, Reșița, XIV, 1996
- DRIMBA, L. , *Istoria S. T. R., separatum*
- FENEȘAN, Costin, *Însemnări de călătorie despre românii bănățeni într-un jurnal de călătorie din 1817*, în „Banatica”, Reșița, 12, II, 1993
- FLOREA, M., *Arta actorului Matei Millo*, în „Studii și Cercetări de Istoria Artei”, București, nr. 2, 1960
- FRANK, Zoltán., *Délkeleti Képek, (Szerző tulajdona)*, Oravicza, Nyomatott Wunder Karolynai, 1900

GALFFY, Iuliu, KNOBLAUCH, Augustin, *Aspecte din trecutul activității cultural-educative a medicilor din Oravița*, manuscris dactilogramă datat „Oravița, 2 iulie 1966”

GROFȘOREANU, Cornel, *Mișcarea culturală în sud-estul european*, în „Revista Institutului Social Banat-Crișana”, XIII, ianuarie-aprilie 1944

HADAMOWSKY, Franz, *Die Wiener Hoftheater (Staatstheater) 1776 bis 1966, Verzeichnis der aufgeführten Stücke mit Bestandsnachweis und täglichem Spielplan, 1, 1776–1810*, Wien, Prachner, 1966

HAUESSERMANN, Ernst, *Das Wiener Burgtheater*, Wien, Molden Verlag, 1975

HUȘKOVA-FRAJSMANOVA, J. , *Le role du théâtre roumain dans le renforcement de l'unité nationale*, în „Universitas Comnena Philologica”, Praha, XVIII, 1966; *separatum*

KAROLYI ENDRE, *Magyarország legrégeb Köszichaza*, în „Művészeti Alamanch”, Budapest, 1919

ILIESCU, Ion, *Ciprian Porumbescu la Oravița*, în „Renașterea Bănățeană”, Timișoara, III, nr. 710, 1992

IORGA, Nicolae, *Trei călători în țările românești: Caronni, Rey, Kunisch și originea „Luceafărului” lui Eminescu*, în „Memoriile Secțiunii Istorice”, seria III, tom V, 1926

JALEȘ, Constantin, *121 ani de la înființarea celui mai vechi teatru românesc*, în „România de Vest”, Timișoara, 6 octombrie 1938

JIANU, Gheorghe, *Agatha Bârsescu-Radovici*, în „Progresul”, Oravița, II, nr. 51, 19 decembrie 1908

JOMPAN, Dumitru, *Ciprian Porumbescu în Banat*, în „Cântarea României”, București, nr. 11, 1983

JURA, Iulian, *Mitul în poezia lui Eminescu*, Paris, 1933

JURJICA, Timotei, *Teatrul cel vechi al Oraviței*, în „Caraș-Severinul cultural-artistic”, Reșița, 3 noiembrie 1987

LOTHAR, Rudolph, *Das Wiener Burgtheater*, Leipzig-Berlin-Wien, E. A. Seemann Verlag, 1899

LUCHESCU, Gheorghe, G. A. *Petculescu – creatorul primei trupe profesioniste românești de teatru din Banat și Ardeal*, în „Orizont”, Timișoara, XXVII, nr. 40, 6 octombrie 1977

MARKOVITS, Rodion, *Oravicárol és szászhuszvéves színházáról*, în „Temesvári Hírlap”, Temesvar, XXXVI, nr. 48, 18 septembrie 1938

MASSOFF, Ioan, *Eminescu și teatrul*, București, Editura pentru Literatură, 1964
Idem, Teatrul românesc. Privire istorică, I. De la obârșie până la 1860, București, 1961

Ibidem, II, 1966

MĂRCUȘ, Ștefan, *Thalia română, contribuții la istoricul teatrului românesc din Ardeal, Banat și părțile ungurene*, cu o sută de ilustrațiuni de Atanasie Demian, volumul I, Timișoara, Institutul de Arte Grafice G. Matheiu, 1945 (pe copertă 1946)

METEA, Octavian, *George Aug. Petculescu, pionier al teatrului românesc din Banat*, în „Scrisul Bănățean”, Timișoara, X, nr. 2, februarie 1959

***, *Mihail Pascaly*, în „Familia”, nr. 26, 25 iulie/6 august 1868

MIHUȚ, Lizica, *Turneu remarcabil cu valoare de simbol. M. Pascaly la Arad*, în „Spectacol. Almanah Tribuna”, Cluj-Napoca, 4, 1986

MILLEKER, Felix, *Geschichte der deutschen Theaters im Banat*, Werschetz, 1937

MOLDOVAN, Sim. Sam., *Oravița de altădată și teatrul cel mai vechiu din România*, Oravița, Tipografiile Orăvițene Felix Weiss (fosta C. Kehrer, fondată 1863), Progresul (fondată 1907), Iosif Kaden (fosta C. Wunder, fondată 1868), 1938

MOJASEVIC, M., MILLEKER, Felix, *Arthur Schott*, 1926

MOLIN, R. S., *Cel mai vechi teatru din România (Oravița Banat)*, în „Cele trei Crișuri”, Oradea, IX, nr. 3-4, 1928

OALLDE, Petru, *Interesul cărășenilor pentru teatrul lui Alecsandri*, în volumul *Tradiție și contemporaneitate*, Reșița, 1969

OALLDE, Petru, *Un mare slujitor al Thaliei Române: George Augustin Petculescu*, Reșița, 1990

OBZYNA, Gertrude, (coordonator), HOLAUBEK, Rudolf, ALTH, Minna von, *Burgtheater 1776–1976. Aufführungen und Besetzungen von zweihundert Jahren*, Wien o. J., /1978/

OLĂREANU, Al., *Contribuțiuni pentru o istorie a teatrului românesc în Banat, Transilvania și Bucovina până la 1906*, Craiova, s. a.

P. B. /BANDU, Petru/, *Cel mai vechi teatru*, în „Zapis”, Oravița, I, nr. 1, 1936

POP, Simion, *Paralela 45*, București, 1958

POPA, Mircea, *Eminescu în Transilvania (1866-1918)*, Cluj- Napoca, 2000

POTOCEANU, P. , *Cel mai vechi teatru din România Mare, separatum*,

PROTASE, Maria, ANTONESCU, G., *Turnee românești în Transilvania între 1864-1900*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, Cluj, series Philologiae, fasciculus I, 1965; fasciculus II

RATISLAV, Josef Franz, (coordonator), *175 Jahre Burgtheater 1776 bis 1951, fortgeführt bis Sommer 1954*, Wien, Tomanek, Wiener Bücherwurm-Verlag, 1955

RUB, Otto (coordonator), *Das Burgtheater. Statistischer Rückblick 1776–1913*, Wien, Knepler Buchhandlung, 1913

SCHREYVOGL, Friedrich, *Das Burgtheater*, Wien, F. Speidel, 1965

STENGL, Peter, *Așa a fost zidit teatrul din Oravița. Istorii și istorioare în jurul unui giuvaier cultural din Banatul de Sud*, traducere de I. Crețiu, în „Oravița”, I, nr. 1, noiembrie 1997

ȘORA, Gheorghe, *Teatrul din Oravița*, Oradea, 1972

ȘTEFĂNESCU, Cornelia, *Basmе valahe*, în „România Literară”, București, XXXVI, nr. 19, 14-20 mai 2003

TALOȘ, Ion, *Din istoria folclorului și folcloricii. Arthur Schott și culegerea lui de povești românești*, în „Revista de Filologie și Folclor”, București, VIII, nr. 3-4, 1963

***, *Teatrul național din București*, în „Familia”, nr. 39, 6/18 noiembrie 1868

UNGUREANU, Cornel, *Fragmente despre teatru*, Reșița, Editura Timpul, 1997

Ibidem, *Fragmente despre teatru*, în „Semenicul”, Reșița, XXV, nr. 5-6, 1994

VASILIU, M., *Istoria teatrului românesc*, București, Editura Albatros, 1972

***, *Walachische Maerchen, herausgegeben mit einer Einleitung über das Volk der Wallachen und einem Anhang zur Erklärung der Maerchen*, Stuttgart-Tübingen, I. G. Cotta'scher Verlag, 1845, XVI + 384; o reeditare pentru mediile germanofone din România postbelică în volumul *Rumänische Volks erzählungen aus dem Banat, Märchen, Schwänke, Sagen*, neuausgabe besorgt von Roft, Wilhelm Brodnich und Ion Taloș, București, Kriterion Verlag, 1971; o ediție românească, relativ recentă, apărută la Institutul European din Iași, de V. Nișcov

VĂRĂDEANU, Vasile, *Teatrul din Oravița, Din istoricul său*, în „Anuarul Liceului de Băieți „General Drăgălina” din Oravița pe anul 1931/1932, Oravița, 1931

VASILIU, A., *Date noi despre actorul și dramaturgul Zaharia Bârsan*, în „Studii și Cercetări de Istoria Artei”, București, tom 17, nr. 1, 1970

VELESCU, Oliver, *Un monument al istoriei noastre culturale. Teatrul din Oravița*, în „Monumente și Muzeu”, București, I, 1958

VINTILĂ, Petru, *101 picături de cerneală*, București, 1973

WLASSACK, Eduard, *Chronik des k. k. Hof-Burgtheaters*, Wien, L. Rosner Verlag, 1876

WUNDER, Carl, *Ehrenblatt in den Annalen des Theaters*, în „Orawitzaer Wochenblatt”, Orawitza, 9 aprilie 1899

ZECHMEISTER, Gustav, *Die Wiener Theater nächst der Burg und nächst dem Kärntnerthor von 1747 bis 1776*, Wien, 1969, *separatum* .

3. Presă, publicații

„*Analele Banatului*”, Timișoara, III, aprilie-iunie 1929, iulie-septembrie 1929

„*Annales*”, Paris, nr. 5, 1969

„*Anuarul Institutului de Istorie Națională*”, III, Cluj, 1924 – 1925

„*Anuarul Institutului de Istorie Cluj*”, XI, 1968; XII, 1969

„*Anuarul Liceului de Băieți „General Drăgălina” din Oravița pe anul 1931/1932*”, Oravița, 1931

„*Albina*”, III, nr. 70, 3/15 iulie 1862; nr. 91, 1/13 septembrie 1868; nr. 81, 17/29 septembrie 1870

„*Alföldi*”, Arad, 18 august 1870

„*Banatica*”, Reșița, 12, II, 1993; 13, II, 1995; XIV, 1996

„*Bibliothèque d’Humanisme et Renaissance*”, XI, 1949

„*Caraș-Severinul cultural-artistic*”, Reșița, 3 noiembrie 1987

„*Cântarea României*”, București, nr. 11, 1983

„*Cele trei Crișuri*”, Oradea, IX, nr. 3-4, 1928

„*Citadela*”, Ploiești, II, nr. 1-3, ianuarie-martie 1997

„*Cumidava*”, Brașov, III, 1969

„*Deutsche Vierteljahreschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte*”, Berlin, II, 1924

„*Dreptatea*”, Timișoara, I, nr. 162, 1894

„*Echo der Vortragsreihe*”, Reșița, nr. 4, 2004

„*Enciclopedia Turistică Română*”, București, IX, 1942

„*Encyclopedia Universalis*”, VIII, 1968

„*Essays by divers hands, being the transaction of the Royal Society of Literature*”, London, XXV, 1950

„*Familia*”, IV, nr. 14, nr. 15, 24 aprilie/19 mai, nr. 26, 25 iulie/6 august, 26 august/7 septembrie, nr. 39, 6/18 noiembrie, nr. 44, 16/28 decembrie 1868; VI, nr. 41, 11/23 octombrie 1874; XIII, nr. 18, 1 mai 1877; nr. 34, 3 septembrie 1893

„*Foaia Diecesană*”, Caransebeș, nr. 45, 8 noiembrie 1898

„*Foaia Oraviței*”, XIV, nr. 67, 2003

„*Forschungen zur Volkskund Landeskunde*”, 22, nr. 2, 1979

„*Fruncea*”, Timișoara, V, nr. 26, 2 octombrie 1938

„*Hispanic Revue*”, Madrid, XXXV, 1967

„*Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj*”, V, 1929-1930

„*Luminatorul*”, Timișoara, nr. 57, 1874

„*Monumente și Muze*”, București, I, 1958

„*Művészeti Almanach*”, Budapest, 1919

„*Oravița*”, I, nr. 1, noiembrie 1997

„*Orawitzaer Wochenblatt*”, Orawitz, 9 aprilie 1899; 24 decembrie 1936
 „*Orizont*”, Timișoara, XXVII, nr. 40, 6 octombrie 1977
 „*Paralela 45*”, Timișoara, 16 octombrie 1995
 „*Progresul*”, Oravița, II, nr. 51, 19 decembrie 1908
 „*Răzoare*”, Oravița, II, nr. 11, februarie 1996
 „*Revista de Filologie și Folclor*”, București, VIII, nr. 3-4, 1963
 „*Revista Fundațiilor Regale*”, București, VII, nr. 11, 1 noiembrie 1939
 „*Revista Institutului Social Banat-Crișana*”, Timișoara, IV, nr. 14, 1936; XIII,
 ianuarie-aprilie 1944
 „*Roata*”, Oravița, nr. 20, 1933
 „*Renașterea Bănățeană*”, Timișoara, III, nr. 710, 1992
 „*România de Vest*”, Timișoara, 6 octombrie 1938
 „*România Literară*”, București, XXXVI, nr. 19, 14-20 mai 2003
 „*Românii*”, Reșița, noiembrie 1995
 „*Scrisul Bănățean*”, Timișoara, VI, nr. 1, 1955; X, nr. 2, februarie 1959
 „*Spectacol. Almanah Tribuna*”, Cluj-Napoca, 4, 1986
 „*Semenicul*”, Reșița, XXV, nr. 5-6, 1997
 „*Societatea de Mâine*”, Cluj, 3 mai 1925; XV, nr. 2, aprilie-iunie 1936
 „*Studia Universitatis Babeș-Bolyai*”, Cluj-Napoca, series Philologiae, fasciculus
 I, 1965; fasciculus II
 „*Studii și Cercetării de Istoria Artei*”, București, VI, nr. 1, 1959; nr. 2, 1960;
 seria Teatru, nr. 2, 1968; tom 17, nr. 1, 1970
 „*Südöst Forschungen*”, VI, 1941
 „*Symposium*”, I, 1946
 „*The English Institute Annual „New York*”, Columbia University Press, 1942
 „*Timpul*”, Reșița, III, nr. 198 (713), joi 8 octombrie, nr. 199 (714), vineri 9
 octombrie, nr. 200 (715), sâmbătă 10 octombrie, nr. 201 (716), marți 13 octombrie, nr.
 239 (754), sâmbătă 5 decembrie 1992; V, nr. 29, vineri 11 februarie 1994
 „*Transilvania*”, Sibiu, XXX, nr. 9, 1901; „*Transilvania*”, nr. 2, 1905
 „*Tribuna*”, Cluj, III, nr. 51, 17 decembrie 1959
 „*Țară de Dor*”, Oravița, nr. 6 (27), 2000

„*Temesvári Hirlap*”, Temesvar, XXXVI, nr. 48, 18 septembrie 1938
„*Universitas Comnena Philologica*”, Praha, XVIII, 1966; *separatum*
„*Viața Românească*”, Iași, XVI, nr. 12, 1924
„*Vatra*”, Târgu Mureș, XXVIII, nr. 2 (347), februarie 2000
„*Zapis*”, Oravița, I, nr. 1, 1936.

4. Documente inedite

„*Analele teatrului din Oravița, reconstruite după documente, afișe și recenzii aflate în posesia particularilor, în diferite reviste și îndeosebi în colecția gazetei „Orawiczaer Wochenblatt” III. Reprezentațiile teatrale executate de diletanții diferitelor reuniuni din Oravița*”, manuscris Sim. Sam. Moldovan în arhiva Ionel Bota, parțial publicat în monografia lui Sim. Sam. Moldovan, din 1938

Arhivele Naționale, Direcția Județeană Caraș-Severin a Arhivelor Naționale, Fond STEG, documentul nr. 22/1855, f. 1. cu titlul „*Ortsgeschichte Deutschorawitz und Deutschschiklowa*”

Arhivele Naționale, Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, Fond Tezaurariatul Minier, 1965/2-4

KLIMA, Fr., *O istorie a Oraviței*, manuscris

***, *Monografia orașului Oravița*, manuscris, 1940, realizată de profesorii și elevele Gimnaziului de Fete „Regina Maria”, Oravița

MOLDOVAN, Sim. Sam., „*Ortsgeschichte Montan Oravița, Montan Ciclova...*”, datat „Oravița, 7.07.1938”, manuscris-dactilogramă din Arhiva Ionel Bota

VĂRĂDEAN, V., *O istorie a teatrului din Oravița*, manuscris din colecția medicului Ovidiu Vărădean, Arad

„*Zum 120 jährigen Jubiläum/unsere Theaters*”, manuscris din arhiva Ionel Bota.